

Våldskalkylen Ukraina

- Albert Adlersson -

Påve Franciskus kommenterade följande i mars angående det rysk-ukrainska kriget: ”*Den som har den vita flaggans mod är starkare*”, och nödgades kvickt omformulera sig. Allmänheten tog illa vid sig, då de tolkade uttalandet som att påven förespråkade Ukrainas kapitulation, något DN rapporterade om. I september fortsatte Sveriges Radio på samma spår genom att glatt informera om Ukrainas nya ”Drakdrönare”, vilka skulle kunna spruta brinnande het termit över sina ryska offer. Den allmänna debatten fylldes med våldets eko, och raderade prompt ut *riskerna* med kapprustningen, samt den ”Alliansfrihet i fred, syftande till neutralitet i händelse av krig” som gjort Sverige så välkänt på den säkerhetspolitiska arenan, ända sedan världskrigen upplyst oss om riskerna med utländsk militär inblandning. Frågan blev uppenbar; Vad hände med den svenska pacifismen?

Var det den pånyttfödda moraliska devisen ”*silence is violence*” – som följde i kölvattnet av mordet på George Floyd – som låg bakom pacifismens, och icke-våldsrörelsens, plötsliga död? De fredliga metoder för rättvisa som Mahatma Gandhi lanserat, Martin Luther King fulländat, och Malcolm X försummat. Handlade våldets allt mer lockande krafter möjligtvis om icke-våldets stadigt dalande effektivitet; något som Utrikespolitiska Institutets professor Isak Svensson rapporterat om? Svensson skriver; ”I slutet av 1990-talet var 65 procent av alla icke-våldsuppror framgångsrika, 2019 hade den siffran nästan halverats och sjunkit till 34 procent.” Möjligen var det dessa faktorer som gjorde att pacifismen hamnade på dekis. En annan förklaring är i stället filosofisk.

Den pacifistiska stereotyp som oroar upprustarna är i klar samklang med orden ”*Silence is violence*” och påve Pius XII:s (1876–1958) icke-agerande gentemot nazismen, trots vetskap om de brott mot mänskligheten som utfördes i ideologins namn; ett pacifismens brott tidningen *Corriere della Sera* avslöjade i år. När många tänker på en pacifist är det denna nivå av överksamhet de ser framför sig. Vidare oroar man sig för att den vapenvägrande grannen naivt ska öppna dörren för vargen – eller den ryska björnen, om man ska vara i takt med tiden. Denna bild av pacifister förvärrades förmodligen under 2021–2022 då många analytiker spådde att Ryssland skulle undvika ett fullskaligt krig med Ukraina, eftersom ett sådant hade varit för kostsamt för landet i fråga. Sedan denna spådom uttalats har antalet skadade, eller döda – enligt en artikel i september i *The Wall*

Street Journal – stigit till en miljon offer. Kanske var det denna naivitet dagens påve – Franciskus – kritiserades för i mars i år.

Innebär dessa anekdoter att bilden av pacifister som säkerhetshot är korrekt? Inte nödvändigtvis, för de största hoten är inte alltid de mest uppenbara, och kanske kan pacifisterna skydda oss från dessa mindre synliga hot. För även om upprustarna hade rätt att frukta ryssarna, så hade upprustarna inte nödvändigtvis rätt i det *pris* de ansåg rimligt att betala för att hålla ryssarna på avstånd. För pacifism handlar inte bara om vapenvägran oavsett fiende – utan om att se det som sitt medborgerliga ansvar att självständigt bedöma om målet med en våldsmedverkan helgar våldet. Många pacifister upplever i dag att denna självständiga våldskalkyl försvunnit – för att ersättas av nationalismens och rädslans blinda påstigning på krigets tåg; ett vänligt godkännande av ökade krigsanslag (i en tid med brist på pengar) för att finansiera krigets fortsättning.

Pacifister upplever att debatten kring krigets kostnader (i form av stigande offer) i relation till krigets mål (ett försvar av västliga värden och suveränitetsprincipen); helt uteblivit. Smärtgränsen är enligt pacifisters mening orimligt hög; därav misstankarna kring huruvida vapenskramlare i närtid verkligen överblickat kalkylens kostnadssida överhuvudtaget. I maj i år ockuperade Ryssland cirka 18 procent av Ukraina (enligt Center for Preventive Action), vilket motsvarar ungefär nio döda eller skadade per ockuperad kvadratkilometer. De som är emot en ukrainsk kapitulation likställer varje sådant dödsfall som ett offer med potential att vända krigslyckan, och lyfta Ukraina ur sin ”oåterkalleliga kostnaders fälla”. Många dumförklarade pacifister skulle klart hävda att upprustarnas våldskalkyl är den verkligt naiva, snarare än pacifisternas kalkyl – förespråkandes en (sorgligt nog) ukrainsk kapitulation.

Men hur vet vi om vi nått den punkt då militära gränsflyttningar stannat upp och kriget lika gärna kan avslutas genom kapitulation? En sak vi kan göra är att undersöka hur länge kriget pågått, och jämföra detta med hur länge ett genomsnittligt mellanstatligt krig varar. Om kriget i fråga varat längre än snittet, har möjligen gränsflyttningarna avstannat; och om gränserna inte rör på sig längre så blir ytterligare offer meningslösa. Ett genomsnittligt mellanstatligt krig varar i 8,8 år – med start från första dödsfallet. Denna siffra sjunker till ett år om man räknar med start från de första 25 döda.¹ I en studie av mellanstatliga krig 1816–1985 (*American Political Science Review*. “The Duration of Interstate Wars, 1816–1985”) konstaterades att dessa i genomsnitt varade i 1,3 år. Det rysk-ukrainska kriget har i jämförelse varat i över *tio år*. Jag överlåter till läsaren att svara på frågan –

---

¹ Egna beräkningar. Data från UCDPs “UCDP/PRIO Armed Conflict Dataset version 23.1”, länk: <https://ucdp.uu.se/downloads/index.html#armedconflict>, (hämtad: 2024-03-12).

givet dessa siffror – om det är naivt att anse att det rysk-ukrainska kriget fått motorstopp, och lika gärna kan avslutas genom en kapitulation, eller ej.²

Men! Kan inte kriget även avslutas genom en ukrainsk seger över Ryssland? Genom en medveten ökning av konfliktens intensitet? Konflikter med under 999 döda/år varar i genomsnitt i 4,5 år – men konflikter med minst 1 000 döda/år varar i genomsnitt i endast ett år.³ Kan ökade försvarsinvesteringar möjligen få ett slut på kriget, utan att kräva en ukrainsk kapitulation? För att öka intensiteten krävs pengar, något Ukraina måste få från utlandet. Tyvärr sätter investeringarnas utländska karaktär stopp även för detta förslag. Professor Peter Wallensteen, ledare för Uppsala Conflict Data Program (UCDP), sade 2010 att: "Forskningen visar att konflikter med ett omfattande externt militärt engagemang är svårare att lösa och ofta mer dödliga." Detta som en reaktion på en oroande trend av ökat externt militärt engagemang. Paradoxalt nog skulle alltså en ökad intensitet – finansierad från utlandet – kunna senarelägga fredsdagen snarare än att påskynda den.

Är det externa militära engagemanget i Ukraina uppe på dessa problematiska nivåer? Går de att jämföra med spanska inbördeskriget, Afghanistan och Vietnam? Insatser med enorm mänsklig kostnad till tveksamma mänskliga vinningar – i Afghanistan har det varit krig i 40 år, med mellan en till två miljoner skadade eller döda; till en kostnad av över 22 072 400 000 000 kr, (estimat från Browns projekt 'Cost of War') detta begränsat till krigsåren 2001–2022. Spaniens internationella brigader (för att ta ett internationellt krig som exempel) bestod av 40 000–59 000 frivilliga från 50 länder, medan Ukrainas internationella legion består av 3 000–16 000 man från 60 länder. Ukraina har vidare försetts med militärt bistånd från 45 stater, omfattande 118 miljarder dollar (1,2 nu rådande svenska statsbudgetar), varav det svenska stödet uppgått till 30 miljarder kronor (1,5 nu rådande budgetutrymmen eller 5 800 kronor per svensk sysselsatt).⁴ Sammanfattningsvis är stödet tämligen internationellt. Om vi tror på Wallensteens teorier, så verkar vi med rådande strategi röra oss bort från fred i Ukraina, och framåt mot internationell komplexitet och såriga relationer.

Vilken framtid skvallrar det rysk-ukrainska kriget om? En pacifismens, eller upprustningens framtid? Centerpartiet meddelade nyss (Sveriges Radio, 12 mars) sin ambition att höja försvarets

---

² Egna beräkningar. Mellanskillnad, 20 februari 2014 till 13 mars 2024.

³ Egna beräkningar. Data från UCDPs "UCDP/PRIO Armed Conflict Dataset version 23.1", länk: <https://ucdp.uu.se/downloads/index.html#armedconflict>, (hämtad: 2024-03-12).

⁴ Egna beräkningar. Data från Kiel-institutets "Ukraine Support Tracker Data", länk: <https://www.ifw-kiel.de/publications/ukraine-support-tracker-data-20758/>, (hämtad: 2024-03-12).

utgifter till 3 procent av BNP, något som skulle göra Sveriges försvar till ett av Europas mest påkostade. 2024 års mönstring är 465 procent mer omfattande än år 2017 (SvT, 13 mars), SAAB:s aktie har aldrig stått så högt som nu – och möjligen stämmer det som generalmajor Smedley Butler (1898-1931) förkunnade i sitt berömda tal ”*War is a Racket*” även idag; nämligen att pacifism blivit *passé* i och med att man återigen kan tjäna pengar på krig genom försäljning av krigsmateriel. Kommer dessa militära investeringar leda till *mindre*, eller *mer* krig? Jag tror mer. Ett försvar är behövligt – och suveränitetsprincipen värd att försvara; men även denna har ett pris som kan kosta mer än den smakar. Jag kommer därför fortsätta att förespråka pacifism i plytet på varje armé.

Kanske kan Donald Trump, efter vinsten i 2024 års presidentval, bli den militärindustriella snåljap kriget behöver för att få ett slut – så att Donetsks frisørsalongsbesökare får den fred de längtar efter, detta i referens till Sveriges Radios intervju med boende i ockupationsområdet i oktober i år. För en så påtaglig skillnad mellan frihet och förtryck råder knappast mellan Ryssland och Ukrainas östra halva (som endast haft tillstymmelsen till en ranglig demokrati i 20 år) att den är värd att döda för. För även om Ukraina säger sig slåss för frihet och västliga värden, så ska man inte vara naiv och tro att det nödvändigtvis slåss för dessa i praktiken. Ukraina är likt Ryssland ett mycket korrupt land, med krigslagar, uppskjutna val, en svag opposition, bristande yttrandefrihet, och en enskild ‘telethon’ tv-kanal; 49/100 på Freedom House ‘Freedom Index’ mot Rysslands 13/100, och 36/100 på Transparency Internationals ‘Corruption Perceptions Index’, mot Rysslands 26/100. Att Ukrainas rostbältsliknande ockuperade områdena nödvändigtvis behöver försvaras till varje pris av ekonomiska skäl är också ett bristfälligt argument – då dessa regioner endast har en BNP på mellan 1.9 (Luhansk Oblast), 4.3 (Krim), och 7.9 miljarder dollar (Donetsk Oblast), jämfört med Kievs ca 33.1 miljarder dollar.

När jag först skrev den här artikeln var fred knappast på kartan. Nu diskuteras faktiskt freden, men åsidosätts snabbt då majoriteten av jordens befolkning har goda skäl att inte lita på att Ryssland skulle uppfylla sin halva av ett fredsavtal. Risken för en återupprepning av den brittiska premiärministern Neville Chamberlains ökända “Peace for our time” är knappast oansenlig. Vidare kan det vara svårt att skicka fredsbevarande styrkor från FN (som ofta gör ett bra, och relativt till krigets kostnader, billigt jobb) för att försona eller åtminstone hålla i sär kombattanterna; då Ryssland ingår med sitt veto i det säkerhetsråd som måste bevilja insatserna. En lösning där amerikanska soldater positioneras på ukrainsk mark för att bevara freden hade också varit involverad med ansenliga risker, då trupperna skulle kunna ses som ett hot av Ryssland och därmed eskalera kriget till en sårigare och mer komplex konflikt än tidigare.

Detta till trots, är jag fortsatt övertygad om att en snabbt förhandlad fred – följt av en ny järnridå – är den bästa vägen framåt. Att leva för att försvara en annan dag. En järnridå för fred hade inte varit perfekt, men över lag tror jag att den hade minskat det mänskliga lidandet; och vi vet från kalla krigets dagar, och tiden med järnridån, att man med fredsbevarande gränzoner kan kyla ned konflikter i Europa – som i fallet Berlin och Balkan. Sist detta hände så slutade historien ändå lyckligt med Berlinmurens fall och Sovjets kollaps, jag håller därför tummarna för att vi kan få tur i oturen igen. Med NATO i varje europeiskt land längs den ryska gränsen, förutom Vitryssland, så tror jag vi har rimliga utsikter för fred och säkerhet (även om jag befarar att de ukrainska och ryska vapnen kan hamna i gängens händer, likt vapnen från den forna konflikten i Balkan, så fort kriget är över). Förhoppningsvis förstår du nu att det är en god människosyn som motiverar pacifister till kapitulation – snarare än dumdristig naivitet. Kanske kan du till och med godta – och leva efter – Albert G. Dietrichs (1914-2002) devis att ”There are perhaps many causes worth dying for, but to me, there are none worth killing for.”, snarare än att ”Silence is violence”.

– Albert Adlersson,

Stureakademi-alumn, statistiker, och nationalekonom